

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

STTK tunnistaa tarpeen vahvistaa osaamis- ja koulutustarpeiden ennakkoinnin tietopohjaa. Työryhmän esitys luo pohjaa jatkotarkastelulle, mutta nostaa samalla esiin tarpeen tarkastella osaamis- ja koulutustarpeiden ennakkointia huomattavasti laajempana kokonaisuutena.

Työryhmän esittämän mallin tuottama ennakointitulostulos perustuu nykyisestä työmarkkinakysynnästä ja valituista pitkän aikavälin politiikkatavoitteista johdettuun koulutustarpeeseen. Malli siis olettaa työelämän osaamistarpeiden pysyvän muuttumattomina. STTK katsoo, että kyse onkin enemmän koulutustarvetta arvioivasta laskentamallista, jota tulisi tarkastella osana laajaa ennakkoinnin kokonaisuutta.

Työryhmän ehdottama malli sisältää kaksi skenaariota, joista toinen, pohjaskenaarioksi nimetty malli, arvioi tulevaa koulutusrakennetta historiallisen toteuman pohjalta ja toiseen, perusskenaarioksi nimettyyn malliin on lisätty politiikkatavoitteita. Malliin valitut politiikkatavoitteet ohjaavat voimakkaasti ennakointitulosta, minkä vuoksi todenmukaisempi nimi perusskenaariolle olisikin politiikkaskenaario. STTK pitää ongelmallisena, että mallin ulkopuolelle on jätetty keskeisiä politiikkatavoitteita, jotka koskevat esimerkiksi työikäisen väestön osallistumista jatkuvaan oppimiseen (EU-tavoite: 60 % työikäisistä osallistuu vuosittain) tai kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvua ja työllistymistä Suomeen (kansallinen tavoite: 75 % kansainvälisistä tutkinto-opiskelijoista työllistyy Suomeen).

STTK toteaa, että koulutustarpeen ennakointimalliin tehdyt valinnat ohjaavat voimakkaasti mallin tuottamaa ennakointitulosta ja yksinkertaistavat merkittävästi kuvaa koulutustarpeesta. Työryhmän esittämän mallin tuloksia ei tulisikaan käyttää sellaisenaan koulutustarjonnan ohjaamista koskevassa päätöksenteossa, vaan tässä tulisi käyttää myös muita työkaluja. Erityisen tärkeää on hyödyntää työelämän laadullista osaamistarpeiden muutosta koskevaa ennakointitietoa.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteita

STTK kiinnittää huomiota ennakkointimallin sisältämiin perusoletuksiin ja valintoihin, joita ei ole riittävän selkeästi tuotu työryhmän esityksessä esille. Malli lähtee perusoletuksesta, jossa tutkinnon suorittaminen johtaisi aina työllistymiseen. Malli ei esimerkiksi tunnista koulutuksen ohella muita tekijöitä, jotka vaikuttavat työnantajien halukkuuteen palkata tutkinnon suorittaneita henkilöitä tai yksilöön liittyviä tekijöitä kuten työkykyä. Malli ei myöskään huomioi työuran aikaisia uudelleen-, ja täydennyskoulutuksen tarpeita, vaan keskittyy ainoastaan tutkintokoulutuksen ennakkointiin. Esimerkiksi merkittävä osa ammatillisessa koulutuksessa tapahtuvasta jatkuvasta oppimisesta toteutuu tutkinnon osien suorittamisena.

STTK pitää työllisyyteen ja palkkatasoon nojaavaa tuottavuuden tarkastelua liian kapeana. Esitys ei sisällä minkäänlaista tarkastelua työmarkkinoilla ja toimialakohtaisesti palkkaukseen liittyvistä piirteistä kuten palkkausjärjestelmistä, ja on vaarana, että malli ei tunnista riittävästi esimerkiksi huoltovarmuuden kannalta kriittistä koulutusta, joka ei välttämättä heijastu palkkatasoon. Erityisesti tässä kohtaa olisi ollut tarpeen tarkastella laajemmin myös koulutuksen yhteiskunnallisista tehtävää. Palkkatasoa ei tulisi käyttää indikaattorina koulutustarpeen ennakkoinnissa.

Työryhmän esityksessä perustellaan ennakkoinnin tekemistä koulutussektoreittain (ammatillinen, ammattikorkea, yliopisto) mallin yksinkertaisuudella. Tarkemman tason työmarkkinatarpeen arviointi ja esimerkiksi sivistyksen tavoitteiden huomiointi toisi työryhmän mukaan huomattavan määrän lisävalintoja. Erilaisten koulutuspolkujen huomioiminen puolestaan johtaisi työryhmän mukaan laajaan erilaisten skenaarioiden joukkoon. STTK painottaa, että erilaisia skenaarioita tarvitaan, jotta ennakkointi tuottaa moninäkökulmaista ennakkointitietoa päätöksenteon tueksi.

Koska työelämän osaamistarpeiden muutoksen tarkastelu on jätetty kokonaan työryhmän esityksen ulkopuolelle, ei esityksessä huomioida lainkaan esimerkiksi generatiivisen tekoälyn käytön yleistymiseen ja laajenemiseen liittyviä työelämävaikutuksia. Generatiivisen tekoälyn vaikutusten arvioidaan olevan suurimpia asiantuntijavaltaisissa ammateissa, ja sen vuoksi esimerkiksi työryhmän esityksen oletusta koskien työvoimatarpeen asiantuntijavaltaistumisen jatkumista on syytä tarkastella myös kriittisesti.

Työryhmän esittämät täydentävät erillismoduulit sosiaali- ja terveystalvelujen sekä koulutuksen ja kasvatuksen aloille ovat kannatettavia. Myöhemmin kehitettävillä täydentävillä moduuleilla voidaan huomioida väestörakenteen muutokseen liittyvä palvelutarpeen kehitys sekä kelpoisuuksia koskeva sääntely ja sen mahdolliset muutokset. On myös huomioitava mm. väestön vanhenemisesta johtuva hoivatarpeen kasvu, johon vastaamisessa lähihoitajat ovat suurin ammattiryhmä.

Lisätietoja STTK:ssa:

Riina Nousiainen, asiantuntija, koulutus ja osaaminen

Riina.nousiainen@sttk.fi

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakointimallin toteutusta

-

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakointitulosta

-

Gylling Päivi
STTK ry.